

DE TECHNIEK VAN DE CONSOLIDATIE EN DE VORM VAN GECONSOLIDEERDE JAARREKENINGEN

door Drs. C. Zwagerman

In elke onderneming waar de bedrijfshandelingen in verschillende zelfstandig - zij het onder een centrale leiding - werkende eenheden plaatsvinden, bestaat de noodzaak de berichtgeving over de gevolgen van die bedrijfshandelingen samen te vatten ten behoeve van de centrale leiding, van de aandeelhouders en overige vermogenverschaffers. Deze berichtgeving betreft dus de onderneming als een economische eenheid.

Tot delen van de economische eenheid zullen die bedrijven worden gerekend waarover de centrale leiding zeggenschap uitoefent. Deze eenheden kunnen filialen zijn van de vennootschap waar de centrale leiding zetelt, doch ook juridisch zelfstandige ondernemingen. In het laatste geval zal de zeggenschap als regel verkregen zijn door eigendom van de meerderheid van het geplaatste kapitaal in de andere onderneming.

Als voorwaarde tot het komen tot een berichtgeving over de gehele economische eenheid geldt dat alle geledingen dezelfde grondslagen van waardering (en derhalve van winstbepaling) en van rubricering hebben. De administratieve organisatie dient zodanig te zijn dat de benodigde gegevens op de gewenste tijdstippen beschikbaar komen.

De samenvatting van de gegevens zal dienen plaats te hebben onafhankelijk van de juridische vorm die de economische eenheid heeft. Vragen met betrekking tot de uitschakeling van resultaten op onderlinge leveringen en diensten en tot waardering van vreemde valuta's bij vestigingen in het buitenland zullen eveneens ongeacht de rechtsvorm naar voren komen.

Indien verschillende juridisch zelfstandige ondernemingen deel uitmaken van de economische eenheid, zijn er bij de verkrijging van het beeld van de resultaten en van kapitaal en vermogen van die eenheid een aantal bijzondere facetten.

Het begrip consolidatie wordt als regel verbonden aan de samengevatte berichtgeving van een economische eenheid indien deze uit verschillende juridisch zelfstandige ondernemingen bestaat. De onderneming waar door een van bovengenoemde oorzaken de leiding van het geheel berust, wordt aangeduid als moedermaatschappij; de aan deze leiding ondergeschikte ondernemingen worden dochtermaatschappijen genoemd.¹⁾

De consolidatievraagstukken komen naar voren bij het gehele complex van berichtgeving. Zij zullen een rol spelen bij het opstellen van bedrijfsbegrotingen, resultatenverantwoording op korte termijn, financieringsoverzichten etc. en van de jaarrekening. Opgemerkt wordt dat voor de interne berichtgeving op korte termijn veelal niet een volledige geconsolideerde balans wordt opgesteld aangezien hieraan geen behoefte bestaat. Wel dient men zich te realiseren wat het effect op de ter verwerking ontvangen cijfers zal zijn van mutaties zoals verwerving van maatschappijen, wijziging in het aandeel van andere aandeelhouders in dochter-

¹⁾ De term maatschappij wordt gebruikt om aan te geven dat het gaat om maatschappijen op aandelen.

maatschappijen, herwaardering van activa gevolgd door uitgifte van bonusaandelen.

De externe berichtgeving steunt, voor zover het tussentijdse resultatenmeldingen betreft, op de bestaande interne berichtgeving, doch kan minder gedetailleerd zijn. Hetzelfde geldt voor de jaarlijkse balans en winst- en verliesrekening.

Uitgangspunt voor het opstellen van geconsolideerde cijfers is, zoals gezegd, de wens inzicht in de gang van zaken van de economische eenheid te geven.

Het zal duidelijk zijn dat voor andere aandeelhouders in de dochtermaatschappijen de berichtgeving van de dochtermaatschappij belangrijker is. Voor aan dochtermaatschappijen krediet verlenende banken kan de geconsolideerde positie interessanter zijn, omdat veelal garanties van de moedermaatschappij worden verlangd.

De bijzondere facetten aan consolidatie verbonden betreffen voornamelijk:

- het vervangen van de „Deelnemingen” in de balans van de moedermaatschappij door de kapitaalcomponenten en vermogensbestanddelen van de dochtermaatschappijen;
- de bepaling daarbij van de minderheidsbelangen;
- winstuitkeringen door dochtermaatschappijen;
- bepaling van de gevolgen van koerswijzigingen van vreemde valuta.

Vervanging van de Deelnemingen in de balans van de moedermaatschappij door de kapitaalcomponenten en vermogensbestanddelen van de dochtermaatschappijen.

De moedermaatschappij A heeft voor f 100.000 het gehele geplaatste kapitaal ad nom. f 80.000 van B verworven. Nadat de waarderingsgrondslagen, geldend in de economische eenheid, op B zijn toegepast, geeft de balans van B het volgende beeld (voor het doel van dit voorbeeld is een samenvatting voldoende):

Activa		<u><u>f 110.000</u></u>
Aandelenkapitaal		f 80.000
Reserves		„ 10.000
Crediteuren		„ 20.000
		<u><u>f 110.000</u></u>
A heeft betaald		f 100.000
en verwierf activa ter waarde van	f 110.000	
crediteuren	„ 20.000	
		<u>„ 90.000</u>
en betaalde derhalve voor goodwill		<u><u>f 10.000</u></u>

De resultaten van maatschappij B zullen van het moment van verwerving af in de geconsolideerde winsten begrepen worden. De reserves bij B ad f 10.000 mogen echter niet als winstreserves in de geconsolideerde jaarrekening worden opgeno-

men. De verkopers van de aandelen in B hebben immers de tegenwaarde van de in B aanwezige reserves als onderdeel van de verkoopprijs ontvangen.

In beginsel geschiedt in consolidatie dan het volgende:

	Moeder- maatschappij	Dochter- maatschappij	Eliminering	Gecon- solideerde positie
Diverse Activa	<i>f</i> 1.000.000,—	<i>f</i> 110.000,—	a. (<i>f</i> 80.000,—)	<i>f</i> 1.110.000,—
Deelneming in B	„ 100.000,—		b. („ 10.000,—)	„ 10.000,—
	<i>f</i> 1.100.000,—	<i>f</i> 110.000,—		<i>f</i> 1.120.000,—
Aandelenkapitaal	<i>f</i> 500.000,—	<i>f</i> 80.000,—	a. („ 80.000,—)	<i>f</i> 500.000,—
Reserves	„ 400.000,—	„ 10.000,—	b. („ 10.000,—)	„ 400.000,—
Crediteuren	„ 200.000,—	„ 20.000,—		„ 220.000,—
	<i>f</i> 1.100.000,—	<i>f</i> 110.000,—		<i>f</i> 1.120.000,—

Het onder Deelneming in B overblijvende bedrag van *f* 10.000 zal in de geconsolideerde jaarrekening verschijnen als Goodwill.

Bij de uitvoering van de consolidatie van een groter aantal dochtermaatschappijen vindt de eliminering met totaalbedragen plaats. Bij iedere verwerving is een vastlegging gemaakt van de bijzonderheden van de dochtermaatschappij, waaronder de grootte van aandelenkapitaal en winst op de datum van verwerving. Ter verduidelijking het volgende voorbeeld.

De moedermaatschappij A heeft verworven:

	Kostprijs	Aandelen- kapitaal	Reserves	Goodwill
1 juni dit jaar B	<i>f</i> 100.000,—	<i>f</i> 80.000,—	<i>f</i> 10.000,—	<i>f</i> 10.000,—
eind vorig jaar C	„ 120.000,—	„ 50.000,—	„ 20.000,—	„ 50.000,—
eind vorig jaar D	„ 110.000,—	„ 90.000,—	„ 15.000,—	„ 5.000,—
Totaal	<i>f</i> 330.000,—	<i>f</i> 220.000,—	<i>f</i> 45.000,—	<i>f</i> 65.000,—

De winsten zijn:

A gehele jaar	<i>f</i> 60.000
B van 1 juni af	„ 8.000
C gehele jaar	„ 12.000
D id.	„ 15.000
	<u><u><i>f</i> 95.000</u></u>

De balansen (en resultatenrekeningen) worden op een consolidatiestaat naast elkaar opgenomen, waarbij een peg-boardsystem kan worden toegepast. Ten aanzien van de balansen ontstaat dan bij een consolidering aan het einde van het jaar:

	A	B	C	D	Totaal	Eliminering	Geconsolideerde positie
Diverse Activa	f 900.000	f 120.000	f 90.000	f 130.000	f 1.240.000		f 1.240.000
Deelnemingen	„ 330.000				„ 330.000	a. (f 220.000) b. („ 45.000)	„ 65.000
	<u>f 1.230.000</u>	<u>f 120.000</u>	<u>f 90.000</u>	<u>f 130.000</u>	<u>f 1.570.000</u>	<u>(f 265.000)</u>	<u>f 1.305.000</u>
Aandelenkapitaal	f 500.000	f 80.000	f 50.000	f 90.000	f 720.000	a. (f 220.000)	f 500.000
Reserves	„ 460.000	„ 18.000	„ 32.000	„ 30.000	„ 540.000	b. („ 45.000)	„ 495.000
Crediteuren	„ 270.000	„ 22.000	„ 8.000	„ 10.000	„ 310.000		„ 310.000
	<u>f 1.230.000</u>	<u>f 120.000</u>	<u>f 90.000</u>	<u>f 130.000</u>	<u>f 1.570.000</u>	<u>(f 265.000)</u>	<u>f 1.305.000</u>

De stand der in het bedrijf gehouden winsten was aan het einde van het vorige jaar totaal A, C, D (incl. f 400.000 voor A) f 435.000
 Toen, als boven, geëlimineerd voor winsten op datum van verwerving voor C en D „ 35.000
 Reserves in consolidatie eind vorig jaar f 400.000

Op 1 juni werd maatschappij B in de geconsolideerde berichtgeving opgenomen. De op dat moment aanwezige reserve ad f 10.000 is echter ook winst op datum van verwerving.
 Reserves eind van het jaar in geconsolideerde positie (zie voorbeeld) „ 495.000
 Toeneming geconsolideerde reserves door jaarwinst f 95.000

Uit het voorbeeld blijkt dat onder Deelnemingen f 65.000 overblijft, hetgeen onder de benaming Goodwill op de balans zal verschijnen. Hierbij dient echter in aanmerking te worden genomen dat een afschrijving op dit immaterieel actief ten laste van het jaarresultaat dient plaats te hebben.

Hoewel het zelden zal voorkomen, is het mogelijk dat bij een verwerving van een maatschappij minder betaald wordt voor het complex dan overeenkomt met de waardering door de overnemende maatschappij. In dit geval zal een negatief bedrag als verschil tussen kostprijs en reële nettowaarde ontstaan. Bij de winstbepaling zal de afschrijving op duurzame produktiemiddelen en het verbruik van voorraden tegen vervangingswaarde moeten plaatshebben, zodat er geen aanleiding is bovenbedoeld gunstig verschil geheel of ten dele aan de winst toe te voegen. Beter is, het betrokken bedrag op een herwaarderingsreserve te crediteren. ²⁾

Het kan voorkomen dat dochtermaatschappijen op hun beurt aandelen verwerven in andere maatschappijen. Indien het in beide gevallen om volledig aandelenbezit gaat, ontstaat hierdoor geen enkele complicatie en kan de kleindochter-

²⁾ in andere zin: Accounting Research Bulletin No. 51 van het American Institute of Certified Public Accountants.

maatschappij op dezelfde wijze als de dochtermaatschappijen in de consolidatie begrepen worden, mits in de vastlegging van winsten op datum van verwerving en van eigendom van aandelenkapitaal ook de gegevens van de kleindochtermaatschappij worden opgenomen.

De bepaling van de minderheidsbelangen

De moedermaatschappij houdt niet altijd alle aandelen in de dochtermaatschappij. In dat geval blijven er derhalve aandelen in handen van z.g. derden-aandeelhouders. Hun aandeel in het aandelenkapitaal en in de in het bedrijf gehouden winsten dient tot uitdrukking te worden gebracht.

In de regel kan de bepaling daarvan geschieden aan de hand van het percentage waartoe deze aandeelhouders in het aandelenkapitaal van de dochtermaatschappij gerechtigd zijn. Zijn er winstgerechtigden uit hoofde van een andere titel dan eigendom van aandelen, dan dient op grond van de bestaande overeenkomst de grootte van hun rechten bepaald te worden. Dit geval blijft verder buiten beschouwing.

Van elke dochtermaatschappij wordt vastgesteld welk percentage van het aandelenkapitaal direct of indirect aan de moedermaatschappij is toe te rekenen. Als voorbeeld het volgende:

		<i>Concern- belang</i>
B's aandelenkapitaal is f 80.000.	A's belang is f 64.000 =	80 %
C's " " f 50.000.	B's " " f 45.000 = 90 %	
	A's " " dus 80% van 90% = 72 %	
D's " " f 90.000.	A's " " f 63.000 =	70 % ³⁾

Een voorconsolidering ⁴⁾ van kleindochtermaatschappijen met hun moedermaatschappij - de dochtermaatschappij van A uit gezien - is niet nodig.

³⁾ Bij een wederkerig aandelenbezit verloopt de berekening bijvoorbeeld:

stel A in B 80 %,
 B in C 60 %,
 C in B 15 %.

Belang in B: door A 80 %; geldt volledig = 80 %
 door C 15 %; geldt x % = $\frac{15}{100} x$ %
(80 + 15/100 x) %

Belang in C: door B 60 %; geldt voor $(80 + 15/100 x) % = (48 + 9/100 x) %$.

Dit laatste cijfer is dus in de berekening van het concernpercentage bij B de gezochte x %.

Concernpercentage voor B dus - eigendom van A - 80 %
 voor C 7,91 %
 totaal 87,91 %

⁴⁾ J. Loos, Geconsolideerde Jaarrekening Oktober 1940 MAB (25 jaren MAB, deel 2).

Veronderstel de volgende positie:

Verwervende maatschappij	Tijdstip verwerving	Verworven belang		Positie verworven maatschappij		Corcernaandeel in reserves op datum verwerving		Concernaandeel goodwill	
		in %	Kostprijs	Kapitaal	Reserves	%	Bedrag		
A	1 juni	B	80	f 80.000	f 80.000	f 10.000	80	f 8.000	f 8.000
B	idem	C	90	„ 70.000	„ 50.000	„ 20.000	72	„ 14.400	„ 5.600
A	eind vorig jaar	D	70	„ 85.000	„ 90.000	„ 15.000	70	„ 10.500	„ 11.500
								f 32.900	f 25.100

De goodwill betaald bij de verwerving van de aandelen in B en D is het verschil tussen kostprijs en verworven deel in aandelenkapitaal en reserves. De goodwill in B voor C is de kostprijs ad f 70.000 min 90 % (B's aandeel) in aandelenkapitaal en reserves van f 70.000 is f 63.000; per saldo f 7.000.

De derden-aandeelhouders van B dragen hun deel (20 %) in de goodwill in die maatschappij. Voor de moedermaatschappij is het deel in de goodwill derhalve 80 % van f 7.000 is f 5.600.

In de uitvoering van de consolidatie heeft het voordeel het aandeel van derden per maatschappij tot uitdrukking te brengen. Verder wordt de bewerking vereenvoudigd door de boekwaarde van de Deelnemingen te splitsen in nominale waarde der aandelen en verschil tussen kostprijs en nominale waarde. In dit geval wordt in B de positie van de Deelneming in C:

Deelneming: nominale waarde	f 45.000
verschil tussen kostprijs en nominale waarde	„ 25.000
	<u>f 70.000</u>

De goodwill voor de moedermaatschappij bij de verwerving van C volgt dan uit:	
80 % (belang in B) van f 25.000	f 20.000
min 72 % (belang in C) van reserves van C op datum van verwerving ad f 20.000	„ 14.400
	<u>f 5.600</u>

		<i>Voor moedermaatschappij</i>	
		%	Bedrag
Stel de winsten voor A - gehele jaar	f 60.000	100	f 60.000
B - van 1 juni af	„ 8.000	80	„ 6.400
C - idem	„ 6.000	72	„ 4.320
D - gehele jaar	„ 15.000	70	„ 10.500
	<u>f 89.000</u>		<u>f 81.220</u>

De consolidatie verloopt dan als volgt:

Aftrekposten tussen haakjes

	A		B		C	
				Minderheids- belang		Minderheids- belang
<i>Balansen</i>						
Diverse Activa	f 900.000	f 50.000			f 84.000	
Deelnemingen:						
Nominale Waarde	„ 127.000	„ 45.000				
Vershil kostprijs en nominale waarde	„ 38.000	„ 25.000	(f 5.000)			
	f 1.065.000	f 120.000	(f 5.000)		f 84.000	
Aandelenkapitaal	f 500.000	f 80.000	(f 16.000)	f 50.000	(f 5.000)	
Reserves	„ 460.000	„ 18.000	(„ 3.600)	„ 26.000	(„ 7.280)	
Aandeel minder- heidsbelangen			„ 19.600		„ 12.280	
Crediteuren	„ 105.000	„ 22.000	(„ 5.000)	„ 8.000		
	f 1.065.000	f 120.000	(f 5.000)	f 84.000		
<i>Winst- en Verlies- rekeningen</i>						
Winst	f 60.000	f 8.000		f 6.000		
Aandeel minder- heidsbelangen		20 % „ 1.600		28 % „ 1.680		
	f 60.000	f 6.400		f 4.320		

Toelichting:

Minderheidsbelang C

Aandelenkapitaal in handen van derden 10 % f 5.000
 Reserves toekomst aan derden 28 % „ 7.280
 (het aandeel van derden in B, welke maatschappij de aandelen in C
 houdt, mede in aanmerking nemend).

Reserves f 400.000 begin van het jaar - na eliminering winst op datum van verwerving in D - ver-
 meerderd met winst van het jaar ad f 81.220.

Aandeel minderheidsbelangen

Aandeel in aandelenkapitaal	f 48.000
Aandeel in winsten op datum verwerving	„ 12.100
Aandeel in verschil kostprijs en nominale waarde in B	„ (5.000)
Aandeel in winst van het jaar	„ 7.780
	<u>f 62.880</u>

D		Eliminering		Geconso- lideerde positie
	Minderheids- belang	Intern eigendom	Overige	
<i>f</i> 130.000				<i>f</i> 1.164.000
		(<i>f</i> 45.000)	(<i>f</i> 127.000)	—
			(,, 32.900)	„ 25.100
<i>f</i> 130.000		(<i>f</i> 45.000)	(<i>f</i> 159.900)	<i>f</i> 1.189.100
<i>f</i> 90.000	(<i>f</i> 27.000)	(<i>f</i> 45.000)	(<i>f</i> 127.000)	<i>f</i> 500.000
„ 30.000	(,, 9.000)		(,, 32.900)	„ 481.220
	„ 36.000			„ 62.880
„ 10.000				„ 145.000
<i>f</i> 130.000	—	(<i>f</i> 45.000)	(<i>f</i> 159.900)	<i>f</i> 1.189.100
<i>f</i> 15.000				<i>f</i> 89.000
0/0 „ 4.500				„ 7.780
<i>f</i> 10.500				<i>f</i> 81.220

De winsten op onderlinge leveringen van tot de eenheid behorende maatschappijen dienen te worden uitgeschakeld bij de winstbepaling voor zover de goederen nog als voorraad binnen het concern aanwezig zijn. In de consolidatie wordt dan een correctie gemaakt op de door de leverende maatschappij gemaakte totale winst in de desbetreffende periode, waarbij rekening dient te worden gehouden met de winstbelasting (de correctie kan voor het nettovoordeel worden gemaakt); de voorraden worden dienovereenkomstig lager gewaardeerd.⁵⁾ Na vaststelling van de winsten als boven worden de minderheidsbelangen daarin berekend; hun aandeel wordt dus bepaald vanuit het gezichtspunt van de verslaglegging van de moedermaatschappij. Verliezen op onderlinge leveringen betekenen een naar voren treden van een onjuiste waardering, nl. te hoge, bij de verkopende maatschappij; er is dan ook geen reden tot uitschakeling van zulke verliezen.

Door verdere koop van aandelen in een maatschappij, die reeds dochtermaatschappij is, zal het aandeel van de minderheidsbelangen verkleind worden. In beginsel is er geen enkel verschil met de koop van een meerderheidspakket in een maatschappij. Ook hier wordt tegenover de kostprijs de waarde van de verkrijging gesteld. De gekochte reserves worden weer als winsten op datum van verwerving behandeld.

Een bijzonder geval kan zich voordoen indien de moedermaatschappij bijv. 40 % van het nominaal kapitaal van een andere maatschappij in eigendom heeft en 30 % erbij verwerft, waardoor de maatschappij een dochtermaatschappij wordt. Men zou kunnen stellen dat de moedermaatschappij nu als bijzondere winst kan tonen dat resterende deel van de 40 % der reserves dat sinds de oorspronkelijke datum van verwerving ontstaan is (voor zover winstuitkeringen geschieden, werden deze reeds als opbrengst van belegging in de winst- en verliesrekening van de ontvangende maatschappij opgenomen). In de praktijk blijkt echter vaak dat het verwerven van een meerderheidsbelang zware offers vergt, zodat hierbij een groot bedrag voor goodwill betaald wordt. In plaats van het opnemen van een bijzondere winst en tegelijkertijd van een immaterieel actief verdient het dan overweging het eerstgenoemde bedrag aan te wenden voor afschrijving op de goodwill.

Winstuitkeringen door dochtermaatschappijen

De dividenduitkeringen van de dochtermaatschappijen aan hun moedermaatschappijen betekenen een verplaatsing van reserves binnen de eenheid. De winsten zijn in de geconsolideerde jaarrekening getoond in het jaar dat zij werden gemaakt. De ontvangende maatschappij zal de dividenden in haar administratie als winst opnemen. Bij de consolidatie zal de winstuitkering echter geen invloed mogen hebben op de jaarwinst. Dit kan eenvoudig worden bereikt door zowel bij de moeder- als bij de dochtermaatschappij de toe- respectievelijk afnemering der reserves door dividenden afzonderlijk op te nemen. Het volgende voorbeeld, waarin tevens een aandeel van minderheidsbelangen is opgenomen, geeft dit aan.

⁵⁾ In feite zal een netto-correctie op voorraden betekenen dat het belastingverlies ook verschoven wordt naar het moment van verkoop aan afnemers buiten het concern.

	Reserves begin van het jaar	Dividend- uitkering	Winst over het jaar	Reserves eind van het jaar
<i>Dochtermaatschappij</i>				
Totaal	f 100.000,—	(f 40.000,—)	f 50.000,—	f 110.000,—
Minderheidsbelang 20 %	(„ 20.000,—)	„ 8.000,—	(„ 10.000,—)	(„ 22.000,—)
Concernaandeel	f 80.000,—	(f 32.000,—)	f 40.000,—	f 88.000,—
	Reserves begin van het jaar	Dividend- ontvangsten	Winst over het jaar	Reserves eind van het jaar
<i>Moedermaatschappij</i>	f 500.000,—	f 32.000,—	f 100.000,—	f 632.000,—

In dit geval was de winst van de moedermaatschappij f 132.000. De f 32.000 dividend wordt afzonderlijk opgenomen; er blijft dan f 100.000 in de geconsolideerde jaarrekening als winst te vermelden. Op de winst- en verliesrekening van de moedermaatschappij wordt in consolidatie de dividendontvangst als een aftrekpost opgenomen; het eindbedrag van f 100.000 stemt dan overeen met dat van bovenstaande hulpopstelling, die als controlemiddel dient. Recapitulatie van deze hulpopstellingen toont het verband tussen begin- en eindstand der reserves, hetgeen ook van belang is, indien uit anderen hoofde mutaties in de reserves, bijv. bij fusie, optreden.

De uitkering van winstreserves kan geschieden door uitgifte van bonusaandelen door de dochtermaatschappij. Bij de dochtermaatschappij worden winstreserves omgezet in aandelenkapitaal. De moedermaatschappij zal, indien bij ontvangst van de bonusaandelen daaraan waarde (in de regel gelijk aan de nominale waarde) wordt toegekend, haar aandeleneigendom vergroten (onder Deelnemingen) en het bedrag als winst verantwoorden. In de consolidatietechniek blijft de behandeling gelijk aan die van een dividend in geld.

Indien de moedermaatschappij geen waarde aan de bonusaandelen toekent, wordt er geen winst geboekt, doch *in consolidatie* zal een reserve ontstaan doordat het aandelenkapitaal van de dochtermaatschappij een groter nominaal bedrag geeft dan begrepen onder de Deelnemingen bij de moedermaatschappij, welke reserve in de plaats treedt van de oorspronkelijke reserve bij de dochtermaatschappij.

Bijvoorbeeld: A bezit vrijwel sinds de oprichting van B alle aandelen in B, waarvan het aandelenkapitaal f 100.000 is en de reserves f 50.000 bedragen. B keert de reserves uit in de vorm van een bonus; A kent daaraan geen waarde toe.

	A	B		Eliminering	Geconsolideerde positie
		Vóór uit- gifte van bonus	Na uitgifte van bonus		
Deelnemingen	f 100.000,—	—	—	(f 150.000,—)	(f 50.000,—)
Diverse Activa		f 150.000,—	f 150.000,—		„ 150.000,—
Aandelenkapitaal	„ 100.000,—	„ 100.000,—	„ 150.000,—	(„ 150.000,—)	„ 100.000,—
Reserves		„ 50.000,—			

De elimineringspost, die vóór de bonus *f* 100.000 was, is op *f* 150.000 gebracht. Hierdoor ontstaat in de geconsolideerde positie een negatief bedrag onder Deelnemingen van *f* 50.000, uiteraard gelijk aan de voor kapitalisering gebruikte reserves in B. Deze *f* 50.000 wordt door een nadere consolidatiecorrectie naar winstreserves gebracht.

In beide gevallen blijft derhalve in de geconsolideerde jaarrekening de winst, die bij de dochtermaatschappij de vorm van aandelenkapitaal kreeg, als winstreserve getoond. Indien het om bedragen van relatief groot belang gaat, zal een toelichting ter zake bij de jaarrekening tot een juist inzicht in de gegeven cijfers bijdragen.

Bij een moedermaatschappij met belangen in verschillende landen zal het feit dat in sommige landen een belasting op winstuitdelingen bestaat, aanleiding geven tot de vraag voor welk bedrag de winsten van de dochtermaatschappij in die landen in de geconsolideerde jaarrekening moeten worden opgenomen. Geheel gezien van het standpunt van de moedermaatschappij uit kan worden gesteld dat deze laatste nimmer meer dan de winstreserves min de daarop te betalen uitkeringsbelasting als dividend zal ontvangen. In deze opvatting zullen dan de winsten van die dochtermaatschappijen na aftrek van de uitkeringsbelasting in de geconsolideerde winst- en verliesrekening worden opgenomen. In de geconsolideerde balans verschijnt een voorziening voor in de toekomst te betalen uitkeringsbelasting.

Men moet echter een beeld geven van de rentabiliteit van de economische eenheid. In vele gevallen zullen de dochtermaatschappijen nimmer alle door hen in het bedrijf gehouden winsten uitdelen, zodat er geen reden is een voorziening te treffen voor uitkeringsbelasting die nooit zal zijn verschuldigd.⁶⁾

Voor de bepaling van de gevolgen van *koerswijzigingen van vreemde valuta* verwijs ik naar het desbetreffend artikel in dit nummer.

Vorm van de geconsolideerde jaarrekening

Er bestaan in Nederland geen wettelijke bepalingen waarin van een moedermaatschappij verlangd wordt dat gegevens worden verstrekt over de dochtermaatschappijen.

Anders is dit in de Verenigde Staten van Amerika en in Engeland. In de Verenigde Staten worden in de Securities Act van 1933 en in de Securities Exchange Act van 1934 voorschriften gegeven ten aanzien van de door de moedermaatschappij te verstrekken opgaven aan de Securities Exchange Commission en van de vorm en inhoud van deze gegevens. De vorm van een geconsolideerde jaarrekening kan verlangd worden. Daar de jaarstukken die voor de S.E.C. dienen te worden opgesteld openbaar zijn, zullen de voorschriften ter zake op de gepubliceerde jaar-

⁶⁾ De fiscale wetgeving in een land zal hierbij echter van belang zijn. Indien de uitgedeelde winst voor een geringer percentage aan winstbelasting onderworpen is dan de in het bedrijf gehouden winst en de uitkeringsbelasting kleiner is dan het verschil in winstbelasting tussen uitgekeerde en in het bedrijf gehouden winst, kan het voor het concern voordeel opleveren ruime dividenden aan de moedermaatschappij te doen uitdelen. Dit hangt uiteraard mede af van de vraag of, en zo ja met welk percentage, dividenden bij de ontvangende maatschappij aan winstbelasting onderworpen zijn.

rekening grote invloed uitoefenen. Bovendien moet rekening worden gehouden met de eisen van het bestuur van de effectenbeurs te New York.

In Engeland wordt deze materie beheerst door de Companies Act van 1948. Indien er sprake is van een moedermaatschappij, dan gelden voor deze speciale bepalingen neergelegd in de bij die wet behorende „8th Schedule”. Naast de publicatie der jaarrekening van de moedermaatschappij moet door middel van z.g. „group accounts” de aandeelhouders inzicht worden gegeven in de gang van zaken en de vermogenspositie van het concern. Dit zal in de regel dienen te geschieden door het overleggen van een geconsolideerde jaarrekening, doch ook andere vormen kunnen worden toegelaten. De „8th Schedule” geeft de eisen waaraan de vorm van de „group accounts” moet voldoen.⁷⁾

In West-Duitsland is in 1960 een ontwerp „Aktiengesetz” ingediend. Daarin wordt ten aanzien van de vorm der jaarrekening een vèrgaande detaillering van balans en winst- en verliesrekening voorgeschreven, terwijl ook wordt bepaald welke bijzonderheden het jaarverslag ten minste dient te geven (artt. 144 t/m 148, waarbij art. 147 waarderingsregels voorschrijft). Ook in de nog van kracht zijnde wet van 1937 worden regels ter zake gegeven; in het ontwerp van wet wordt echter meer specificatie geëist. Nieuw zijn de bepalingen van artt. 317 e.v., waarin wordt voorgeschreven dat een moedermaatschappij, AG of Kommanditges. auf Aktien zijnde, een geconsolideerde balans en winst- en verliesrekening moet publiceren volgens de regels gegeven in artt. 144 e.v., met dien verstande dat voorraden niet gespecificeerd behoeven te worden en dat onder bepaalde voorwaarden de winst- en verliesrekening een vereenvoudigde vorm kan hebben. In het jaarverslag moeten de tot het concern behorende maatschappijen met name worden genoemd. Voor zover in Duitsland gevestigde maatschappijen, waarin de moedermaatschappij een groter belang dan 50 % heeft, niet in de geconsolideerde jaarrekening worden opgenomen en deze de AG of Kommanditgesellschaft auf Aktien als rechtsvorm hebben, dienen in het jaarverslag de jaarrekeningen van deze vennootschappen te worden opgenomen. Bovendien dient de reden van het niet in de geconsolideerde jaarrekening opnemen te worden vermeld.

Bij de publicatie van een geconsolideerde jaarrekening in Nederland zal men aan de vorm in beginsel dezelfde eisen dienen te stellen als aan de jaarrekening van een afzonderlijke maatschappij.

Het streven zal erop gericht moeten zijn te voldoen aan de aanbevelingen vermeld in het Rapport van de Commissie Jaarverslaggeving van maart 1955.

Bij de geconsolideerde jaarrekening komt als bijzondere vraag naar voren waar het aandeel van derden-aandeelhouders in de winst en in het vermogen dient te worden opgenomen.

De jaarrekening geeft een verslag van de financiële resultaten van de activiteiten van de economische eenheid. Het moet daarom de voorkeur hebben de gehele winst - en de opbouw - te tonen en daarna het aandeel van de minderheids-

⁷⁾ Zie voor een vollediger overzicht ter zake van de Verenigde Staten en Engeland: Mr. E. A. Hofman „Enige beschouwingen over geconsolideerde jaarrekeningen”, Studievergadering N.I.-v.A., november 1950.

belangen in aftrek te brengen. De voorgestelde bestemming van het resterende bedrag dient dan te worden aangegeven, waarbij in de eerste plaats het aandeel van aandeelhouders met winstpreferentie te vermelden is.

Het minderheidsbelang in het vermogen zal langdurig ter beschikking staan van de economische eenheid, die bovendien grotendeels zelf de tijdsduur kan bepalen doordat zij de macht heeft de dividenduitkeringen van dochtermaatschappijen vast te stellen. Het aan minderheidsbelangen toekomende deel van het vermogen zal daarom worden opgenomen na het eigen vermogen en vóór de schulden op lange termijn bij een volgorde die uitgaat van de beschikbaarheidsduur. ⁸⁾

Bij grote concerns (o.a. Philips en Unilever) ziet men de geconsolideerde jaarrekening als bovenvermeld opgesteld. De Koninklijke/Shell-groep volgt een enigszins andere indeling.

⁸⁾ In dit verband zij verwezen naar een beschouwing van Prof. Dr. C. F. Scheffer in „Economie” van oktober 1960, waarin hij sterk de nadruk legt op het slechts ter beschikking van dochtermaatschappijen staan van het minderheidsbelang in het vermogen.